

בס"ד לכבוד... שליט"א חשבתני לשתף את הרב בתמיהתי הגדולה על מה שקורה במחנינו בעניין הפאה הנכרית.

כידוע ההתייחסות הכללית במחנינו לנידון זה היא שבאופן כללי אין כאן ממש שאלה והכל בסה"כ בסדר, א"נ שאפילו שהדבר הוא בדיעבד מ"מ משיקולים אלו ואחרים עדיף הדבר ומן הסתם יש כאן איזה שיקול דעת עמוק וכו', אבל למעשה ככל שעיינתי יותר בדברים נמצא כי הדברים הם לא כ"כ פשוטים, ואדרבא התמיהה גדולה פי כמה וכמה על עצם ההתייחסות הנ"ל דהיינו שבסה"כ הכל בסדר אחר ואין זה כך כלל וכלל, ואפרט דברי.

זו דפאה נכרית נמצא כי כבר בעבר ישנה מחלוקת גדולה בין הפוסקים, והנידון בפוסקים נוגע בשאלה האם פ"נ נחשבת כשיער ממש אפילו לדין דרבנן של שער באשה ערוה לעניין ק"ש, כאשר לגבי הנידון של יציאה לרה"ר בפ"נ ישנה כמות נכבדת של גאוני עולם שטענו שאין שום צד היתר בדבר והוי איסור גמור וביניהם יש שאוסרים אפילו מדאורייתא, וביניהם כנסת הגדולה, היעב"ץ, החת"ס, הגר"ש קלוגר, המהרי"ל דיסקין, בעל ההפלאה (מחבר ספר המקנה) הישועות יעקב ועוד ומאידך חבל נוסף של פוסקים שטענו כי גם המתירים כלל לא התירו ברה"ר וכל כוונתם לא היתה אלא לחצר דלא בקעי ביה רבים (דאין שם רואים כלשון הריטב"א) ובין הפוסקים הנ"ל נמנים גם החוות יאיר, גליון מהרש"א הגר"א גוטמאכר ועוד, ונמצא לשיטתם דמולם אף אחד לא התיר אפילו את הפאות הכעורות שמלפני עשרות ומאות שנים ברה"ר וכן מוכח לדעתי מתוך הסוגיא.

מהפוסקים לא דן בסוגיא מתוך טענה של "התורה אמרה לכסות וזה מכוסה" (וזו טענה שנשמעת הרבה במחנינו) ועיקר הנידון בפוסקים הוא האם פ"נ חשיבא כשער אפילו לעניין של ק"ש כאמור, וגם להיתר זה נזקקו המתירים לחשבון מורכב וראיות מהש"ס בלא שאפילו אחד נמצא בין הפוסקים שיתיר מתוך סברא בעלמא, או טענות של "כך הוא המנהג", "אשתו של הולכת ככה", "מי אמר שאסור" (וגם את טענות אלו שמעתי לצערי מכמה וכמה ת"ח במחנינו) וכו'...

בין הפוסקים היו רבים שחיו בתקופה בה כבר נפרץ עניין זה של פ"נ ברה"ר ואף אחד מהם לא דן בדברים מתוך טענה שדיני דת יהודית משתנים מדור לדור (וכמו שטען הגר"י פוזן) וישנן ראיות רבות לכך שאין הדבר כן ודיני דת יהודית המובאים באבן העזר קט"ו ומיוסדים על דברי הגמרא בכתובות עב: אינן משתנים ואדרבא הטענה הנ"ל שדיני דת יהודית משתנים מדור לדור היא די תמוהה לאור העובדה כי בשום מקור קדמון לא נכתב כעין זה ואף אחד לא טרח לבאר כי כל הדינים והשו"ט בין הפוסקים שם באבה"ע אינה רלוונטית לימינו רח"ל, והכל נתון לשינוי על פי המקום והזמן, בעוד שמאידך מוכח הן מגמרות הן מראשונים ואחרונים, וביניהם החת"ס הפמ"ג והמ"ב שדיני דת יהודית אינן משתנים כלל למרות השינויים שחלים במהלך הדורות (וכאן המקום לציין כי הנהגות הצניעות שנהגו כחומרא יתירה במקומות שונים אלו כן נתונים לשינוי, היינו דברים שאין בהם חיוב מעיקר הדין כגון מקומות שנשים כיסו את פניהם ברעלה וכו', אבל דברים שהם חיוב מעיקר הדין ונכללים בדין דת יהודית היינו דיני צניעות שאשה העוברת עליהם מפסידה כתובתה בשל כך אלו לא משתנים כלל)

אמנם ללא ספק למרות כל ההקדמה עד כה בנוגע לסוגיא בין הפוסקים, ברור הוא שבזמן שקודם השואה בליטא וכו' נהגו רבות מהנשים ואפילו מנשי גדולי הרבנים ללכת בפ"נ, אבל ישנן מס' קושיות גדולות על הנסיון ללמוד משם לימינו.

א.

באותה תקופה רוב הנשים הלכו בגילוי ראש גמור ואפילו נשות הרבנים, כן מובא בערוך השולחן סימן ע"ה שאפילו נשות הרבנים באותו הדור הלכו בפ"ר, וכן מובא בגדר עולם למרן הח"ח שעניין זה של הליכה בפ"ר נפרץ ביותר באותה התקופה באירופה, וכן מצאתי מקורות רבים לנידון, ונמצא שאותם אלו שהלכו בפ"נ היו בין היחידות שבכלל כיסו את הראש, ומבואר בהרבה מקורות דדבר זה היה תחליף בדיעבד לאור המצב, ובהחלט ניתן להבין שלאור מראה הפאות דאז דהיה בו הרבה פחות החטאת הרבים משער עצמו ולאור המצב היתה זו מעין הוראת שעה ואפילו בשתיקה בעלמא של הגדולים באותה תקופה, ובשום ספר ובשום פוסק לא נכתב כי ישנה עדיפות לפאה נכרית על מטפחת ואפילו בתקופה בה נפרץ לחלוטין עניין זה באירופה לא היה מי שיכתוב כן.

ב.

אפילו נאמר שהנהגה זו של פ"נ היתה הנהגה לכתחילה (למרות שמוכח שלא כן כאמור) מ"מ אי אפשר כלל ללמוד משם לזמניו, שהרי הפאות של אותו הדור היו כעורות בהרבה משער האשה עצמו ומה שאין כן בימינו הפאות נעשו יפות הרבה יותר מהשער עצמו, ועל זאת מעוררים המונים מפוסקי זמנינו, וביניהם הגריש"א בשיעורו היומי בבית המדרש תפארת בחורים, שאמר שכל הנידון הוא אם הולכים עם פאות כמו מלפני מאה שנה ואפילו קצת יותר יפה אבל את הפאות של ימינו אף אחד לא התיר, וכן כתב בעל שבת הלוי בספרו "ופשוט לי שפ"נ של ימינו הם בגדר עוברת על דת יהודית לצאת כך בלא כיסוי ראש דהא גם גזירות הולכות כן לנוי שלהם וכו'..". מובא בסוף ההקדמה לחלק ב' ודבריו אלו נכתבו עוד בשנת

תשל"ג

, וכן מובא במכתב עליו חתומים בין היתר הגרמ"י ליפקוביץ הגר"נ קרליץ והרב וואזנר ועוד ובו כתוב כי הפאות נכריות של ימינו הם ברובן הגדול שלא לפי גדרי הצניעות, ולכן הם משבחים את ההולכות במטפחת ומכתב זה הוא עוד משנת

תשנ"ו,

וכן כתב הגר"מ שטרנבוך שפאות של ימינו שהם במראה טבעי אין שום חילוק ביניהם לבין גילוי ראש גמור וברכה כנגדם חשיבא כברכה לבטלה (וכן יצא לי בפשטות מתוך לימוד הסוגיא) וכעין זה גם אמר גם בעל שבת הלוי, ונמצא שאפילו אילולא שהמציאות בה נשי הדור הקודם הלכו בפ"נ היתה מחמת דוחק השעה, מ"מ לא היה ניתן ללמוד מהם כיון דמיירי בחפץ אחר לחלוטין ונידון אחר שהרי הפאות שלהם היו כעורות משער עצמו ואילו פאות של ימינו יפות הרבה משער עצמו (ובעצמי אני זוכר את הפאות שראיתי בתור ילד שזה היה נראה כגוש שערות מוצק על ראש האשה ובלי שום דמיון למה שמקובל בימינו).

ג.

ואפילו אחרי הכל תמהני כיצד לומדים הלכה מתוך מעשה בלי שום פסק כתוב וביאור הדברים הלכה למעשה, והרי על זאת זעק החזו"א השכם והערב דאין לומדים הלכה מתוך סיפורים, ובמה נשתנה עניין זה משאר עניינים. ובמיוחד גברה תמיהתי בעניין זה בעת שניסיתי לברר את דקדוקי ההלכה בסוגיא זו, וציפיתי שמן הסתם יהיה בדבר הרבה שו"ט ביאורים ודקדוקים וליבון סוגיות וכו' כראוי לכל דבר מה שיש בו צדדים לאיסור (ולית מאן דפליג דיש צידי איסור בסוגי הפאות השונים) ונפלאתי לגלות כי לא כתוב בנידון זה לא מילה ולא חצי מילה בספרים של אנשי מחנינו ובכלל, ולא מובן לי כיצד פוסקות מורות סמינרים ונשים שונות בסוגיות אלו ומכרעות מה היא פאה צנועה ומה לא (!?) וכי עיינו הם בפלוגתת המהר"ם אלשקר והחת"ס, וכי עיינו הם בדברי הישועות יעקב והמהר"ל דיסקין? וממתי שמענו שלנשים תהיה דריסת רגל בפסקי הלכה ובמיוחד בדבר שהעוברת עליו נידונת כמחטיאת הרבים, ואפילו נימא דאותם הנשים למדו זאת מבעליהם מ"מ בעת נסיוני לדון עם הבעלים על צד ההיתר מצאתי כי כל דבריהם נסתכמו במענה קלוש בסגנון של "כולם הולכים ככה" "יש לנו מסורת" "אין בזה דינים מוגדרים" "אומרים שהחזו"א התיר" ומבלי שמצאתי מי שיפרט משהו בסוגיא כאילו היה זה דבר פשוט קל מן הקל שרק כמה תמהונים משום מה סוברים בזה לאיסור ואין דעתם מחוורת כאשר למעשה המציאות אינה כן כלל כמבואר לעיל.

וגם זולת כל זה נשאר כאן נידון נוסף והוא חשש תקרובת עבודה זרה המצוי מאוד בפאות ימינו וכמו שמרחיב על כך את הדיבור הגר"מ שטרנבוך בספרו עובדות והנהגות חלק ה' ס"י רס"א שההכשר הניתן היום למקור שער הפאות אינו שווה כלום וכל הבדיקה שם מתבצעת ע"י בירור שטחי של מסמכים שצריכים היבואנים להציג ולהראות כי מקור השער אינו מגיע מהודו, ומסמכים אלו ניתן לזייפם בקל, כאשר למעשה רוב רובו של שער הפאות מגיע מתקרובת עבודה זרה ואסור מדאורייתא אפילו להכניסו לבית (מדין לא תביא תועבה אל ביתך), ובאמת למשפ' גריינמן ישנו הכשר משלהם לפאות, אבל מה נעשה עם כל בוגרי הישיבות שחונכו להעדיף פ"נ על מטפחת ומעולם לא הוזהרו על הבעיות שיש בהכשרים הנפוצים בשוק, וגם אני התעוררתי לעניין זה מעצמי אחר שראיתי כי הרב נותן ההכשרים כותב בספרו בזה"ל "...ודאי בפאות של אותו זמן היה ניכר שאינן שערותיה, ורק כיום מחמת שכלול המכונות וכו' אפשר לעשותו כשערות ממש,

ובמראית העין כגון דא לכו"ע לא הותר

, מלבד שהוא נוגד דרכי הצניעות וכו'. וטעם התוה"ק באיסור גילוי שער לדעת רבים הוא

משום הרהור

של אחרים

ותחליף פאה הנזכר לא מועיל לזה.

" (אום אני חומה חידותם משתעשעת קל"ט אות ו') ושם בציון המצוינת (ח"א עמ' צ"ו אות תתקי"ד) "כל סוגי הפאות שאין לילך בהם גם אין לקבלם לתיקון או סירוק וכיו"ב,
וכן אין למכרם או לסייע בפרסומם ובהפצתם!"

למרות דבריו החריפים הללו הוא המסייע הגדול ביותר בימינו לכל הפאות למינהם ובעיני ראיתי מודעות בהם מפורסמות פאות הנוגדות כל גדר של צניעות בהכשרת אותו הרב, ודנתי ק"ו בעצמי דאם לדברי עצמו אינו חש מדוע יחוש הוא לדברי האוסרים שער הודו (שכן הוא לעצמו ס"ל דאינו אסור אפילו מעיקר הדין ודלא כדעת רוב ככל גדולי ישראל בימינו) ואכן כך שמעתי מעוד ת"ח וכן מר' שריאל רוזנברג כי ההכשר הנ"ל אינו שווה כלום, וכמעט שפסיק רישא דשער הפאות שבהכשר הנ"ל הוא מהודו וחשיב תקרובת ע"ז רח"ל.

וכעת אני שואל אחר ובמחנינו חינוכו להליכה בפ"נ והליצו על הדבר מדוע כעת אין קול רעש גדול שיוצא ברחובות נגד ההכשר הנ"ל ולכל הפחות להזהיר לתלמידים השונים על החששות בעניין, וכבר שוחחתי עם לא מעט בוגרי ישיבות של מחנינו שנשיתיהם הולכות בפאות בעצת רבותם ואף אחד מהם לא ידע שהיה עליו לבדוק טוב את מקור השער ורבים נכשלו באיסור חמור של "לא תביא תועבה וכו'..." שזהו סניף של ע"ז רח"ל. וכן נכשלתי גם אני בעוונותי בזמן שאשתי הלכה בפאה בתוך הבית ובחסידי שמיים זכיתי בעצמי לבער אותה ברגע שביררתי את הנידון, בכוחות עצמי.

ועוד שכיון שהדבר פרוץ מאוד האם לא הגיע הזמן להורות על עדיפות למטפחת שלכל הפחות לפחות עוד בית אחד בישראל יהיה נקי מעבודה זרה.

ואפילו נאמר שלכל אלו ישנה תשובה בהירה וברורה מ"מ מידי חילול ה' לא יצאנו, שכן רבים ימצאו איסור בדבר בין מסברא בין ע"י עיון בסוגיא, בין שימצאו שרוב הפוסקים אוסרים פ"נ מעיקר הדין, ובין שימצאו כי אפילו המתירים לא כיוונו כלל להתיר ברה"ר, ובין שימצאו שאחרי הכל אין הנידון נוגע לעניינו אחר ופאות ימינו כבר נאסרו ע"י גדולי ישראל, בטענה שאף אחד לא התיר מראה פ"נ שיהיה יפה יותר מהשער כמו שהוא בכל הפאות בזמנינו, ואפילו נאמר שבאמת ישנו איזה שהוא היתר מבריק אי שם במרתפי אנשי שלומינו, ס"ס מדוע לא נחוש לחילול ה', הרי חילול ה' נאמר גם בדברים מותרים אלא שאחרים סוברים שהם איסור, וכ"ש בנ"ד שאין שום ביאור בטעם היתר הדבר כאמור וכל מי ששואלים אותו אומר "תשאל את רב פלוני..." "ת"ח פלוני בירר את העניין..." "אשתו של הולכת כך..." אבל עדיין לא מצאתי אפילו אחד שיכול לפתוח את הגמרא ולהסביר את הדברים מבפנים הדק היטב באופן שמתיישב על הלב, ואיני רואה טעם להתרוצץ בקרב אנשי שלומינו כי עצם הטענה על חילול ה' מספקת היא לעניין זה, ועצם הטענה כי אף אחד מעצמו לא יודע מה טעם ההיתר וגדרי הדין בדבר זה מלמדת הרבה על המצב.

וכאמור ניסיתי אני וכן שאר חברים שלי שגם הם למדו ולומדים את הסוגיא לדון עם אנ"ש בנידון וכאמור לא מצאתי שום ביאור ושום פלפול ושום ראייה, ופעמים שטענו להיתר ע"פ סברא בעלמא וכביכול הדבר פשוט, ומה אומר אבל אחר שראיתי בעיני כיצד גאוני עולם של הדורות הקודמים נלחמו מלחמת עולם בנידון אפילו לעניין של ק"ש ולגילוי פאה בתוך הבית, וכ"ע דנו מתוך גמרא ופוסקים בביאור חזק הדק היטב ולעניין רה"ר האוסרים טענו כי הדבר מופקע לחלוטין ואילו אחרים טענו כי המתירים לא כיוונו לרה"ר כנ"ל וגם בזה כל השו"ט הינה מתוך ש"ס ופוסקים, תמיהא לי טובא כיצד יבוא מאן דהו בדורנו ויאמר כי זו סברא פשוטה להיתר ואין צורך כלל בגמרא וראיה.

או שטוענים את הטענה הידועה כי החזו"א התיר, וגם כאן הדבר תמוה, איפה הפסק, איפה הראיה והפלפול בדבר, על איזה פאות דיבר החזו"א מה הם גדרי ההלכה?, למעשה אין מהחזו"א שום פסק כתוב ושום ביאור בדבר למתי מותר ומתי אסור וכו' ואינו מובן כיצד שמועה כגון זאת תכריע את הכף בנידון חמור כ"כ. כל זאת בזמן שלא מעט ממקורבי החזו"א ותלמידיו השונים יש ביניהם לא מעט אשר מעוררים נגד ההליכה בפאות וביניהם הג"ר משה ישעיה לנדא, הגש"ז אוירבך, הגר"נ קרליץ, הגר"מ שטרנבוך, הגר"ש וואזנר, הגר"ש שברדון, הגרמ"ל ליפקוביץ' וכו'... מכל אלו ישנן מכתבים והקלטות על עידודם למטפחת והבעיות הגדולה שיש בהליכה בפאות בימינו ובכלל הבעיה ההלכתית בהליכה בפאה, האם לכל אלו לא היתה ידועה דעת החזו"א בנידון...

ובענין תשובתו של הג"ר

... איני יודע איך ניתן בכלל להתחיל לבטא את הדברים, אבל אין בין תשובתו שום קשר למה שכתבו הפוסקים בסוגייה, וכגון מה שכתב שסוגייה של פ"נ אינה יכולה להיות נידונית מתוך גמרא... והרי גאוני עולם של כל הדורות דנו בזה מתוך גמרות, וממתי נשמע כדבר הזה שנידון הלכתי לא יפסק מתוך גמרא, וכן טענתו להתיר פ"נ לעניין ק"ש ע"י דרשות בפוסקים "שערך כעדר העיזים ולא פאה נכרית שלך" (!?) וכי צריך להיות גאון עולם כדי לדעת שלא כך דנים בדבר שיש בו צד לאיסור והרי בזה נחלקו הפוסקים ודנו בדברים הדק היטב ובין הדנים בשאלה זו של איסור ק"ש כנגד פ"נ נכללים גם העטרת זקנים על השו"ע המגן גבורים הפרי מגדים והמשנה ברורה ואיך פתאום נפשט לו עניין זה ע"י דרשה בפוסקים שמעולם לא נדרשה ע"י חז"ל?! וכן טענתו דהתיר יוכל לדחות בקל כל ראייה לאיסור (!?) ומה קרה איפה לכלל היסודי והוא שהמתיר צריך להביא ראיה מש"ס ופוסקים, וכן מה שכתב שדיני צניעות אינן מוגדרים הם בעוד שאלו מפורטים הדק היטב בתוך סימנים מפורטים בשו"ע ועוד טענות רבות שביארתי בקונטרס שכתבתי באופן בו ניסיתי להיות עדין ביותר, וגם בדברי אלו אני מאוד עדין רק מצד הספק שלא יהיו דברי דברים שאינן נשמעין וכשם שמצוה לומר וכו'...

מ"מ הגדרתו של הג"ר ... לעניין פירצות בצניעות שזה "לפני עיוור על כל מצב היהדות..." נראית לי הולמת ביותר למצב הפאות בימינו שעדיין ממשיכים לחנך לעניין זה בניגוד לדעת שאר גדולי ישראל בלי שום פסק כתוב, בלי גדרים מוגדרים אלא פסיקת הלכות ע"י נשים (שבעצמן חובשות פאה) שמורות מה צנוע ומה לא, בלי שום קול זעקה שנשמע על פירצת עבודה זרה שחדרה למחנינו, תוך חילול ה' נוראי בקרב שאר המחנות וכלפי חילונים וכו' שגם מהם שמעתי הרבה תמיהות.

ושמעתי הרבה טענה זו של אמונת חכמים אך אינו מובן לי מה אמונת חכמים שייך כאן, הרי הש"ס והפוסקים לפני והנתונים כואבים מאוד, ואין אני מביא את שאלות שלי אלא שאלות וטענות של אין סוף גאוני עולם פוסקים של כל הדורות וגם של ימינו שאוסרים את הדבר מעיקר הדין ותשובות לדבר אין, אז מה שייך כאן אמונת חכמים, ומדוע לא נאמר "אמונת חכמים" גם כנגד כנסת הגדולה החוות יאיר היעב"ץ החת"ס המהרי"ל דיסקין ועוד המוני פוסקים שאורים פאה מעיקר הדין ואפילו פאות של פעם, ולמה לא נאמר "אמונת חכמים" כנגד שאר גדולי ישראל שזועקים על מצב הפאות בימינו ומעוררים לעבור למטפחת... ולמה לא נאמר אמונת חכמים כנגד דברי החזו"א עצמו שעורר על כך שאין לפסוק ע"פ שמועות וסיפורים אלא רק מתוך הש"ס והפוסקים, ובכלל מה שייך אמונת חכמים במה שנוגע ללימוד, והא להדיא אמרו חז"ל הוי מתאבק בעפר רגליהם וכתב על זה הגר"ח וולוז'ין (פ"ק דאבות מ"ד) בספרו רוח חיים "ואסור לו לתלמיד לקבל דברי רבו כשיש לו קושיות עליהם, ולפעמים יהיה האמת עם התלמיד וכו'... והוזהרנו וגם ניתן לנו הרשות להאבק וללחום בדבריהם, ולא לישא פני איש רק לאהוב האמת", עכ"ל, ובכלל הטענה של "אמונת חכמים" מלווה את עניין הפאה נכרית באופן קצת הדוק מדאי וכמו ששמעתי בעלת תשובה אחת ששאלה "למה כל נושא שאני רוצה להבין הרב פותח גמרות מצטט מדרשים ומבאר את הנושא הדק היטב בצורה בהירה ורק כאשר שואלים על התופעה של הפאה נוכרית פתאום מתחילים להסביר על אמונת חכמים". ונראה לי אחר העיון ואחר שכבר הכנסתי ראשי ורובי לתוך נושא זה וניסיתי לדון ולברר עם הרבה ת"ח ואברכים וכו' כי נושא זה הפך במחנינו לשטח הפקר גמור, שלמרות הכל עדיין מעודדים על הדבר והופכים את הפאה לסמל של השקפה טהורה וכו'... וכבר הורגלנו מאוד במחנינו לשפוט הנהגות של מחנות שונות ולדון בהשקפה הנכונה בכל נושא ונושא ולא לחסוך בשבט לשונונו כלפי הנהגות לא ראויות שנראות לנו במחנות שונים מאיתנו, ויראה כי את אותה עין בוחנת ושופטת כדאי להפנות קצת אל ההתנהלות הנ"ל בקרבנו ולא לישא פנים בדבר ולעורר ס"ס על הטעון תיקון ובמיוחד על כי יש עוד אלו שאף מעודדים עניין זה למרות הכל.

וכתבתי מתוך כאב גדול על המצב שככל שעיינתי יותר בנידון כך גדל כאבי בעניין, וגם שמעתי אישית מכמה וכמה ת"ח וגדולים בישראל את גודל כאבם על הנושא ושברון ליבם על ההתייחסות לדבר שעליו נאמר ושב מאחריו רח"ל, ואינני כדאי לכתוב הדברים, ואינני ראוי לעורר אך שברון ליבי אילצני לדבר, ואם ירצה הרב אשמח ללמוד איתו את הסוגייה ולהמציא עוד חומר, ואקוה שהדברים יהיו לתועלת. בכבוד רב ממני תלמידו

...